

Osmdesátiny prof. MUDr. Zdeňka Mračka

Prof. MUDr. Zdeněk Mraček oslavil 6. ledna 2010 své osmdesátiny v plné duševní síle a svěžesti. Alespoň tak můžeme soudit z osobních setkání a jeho současných aktivit. Profesor Mraček je výraznou osobností našeho lékařského i společenského života, kterou není třeba představovat. Přesto bych při této příležitosti velmi stručně připomněl některá data jeho životopisu, protože jsou součástí dějin oboru neurochirurgie v našem regionu.

Narodil se v Plzni, osm let strávil se svými rodiči na Podkarpatské Rusi, kde jeho otec sloužil jako důstojník československé armády. Mračkovu cestu k lékařskému diplomu komplikoval komunistický režim. Otec byl po únoru 1948 vyloučen z armády a mladý Zdeněk Mraček byl v září 1948 během studia klasického gymnázia krátce vězněn a následně vyloučen ze studia rozhodnutím akčního výboru Národní fronty pro snahu o položení věnce u památníku T. G. Masaryka po smrti E. Beneše. Po roční práci v plzeňském pivovaru mu bylo umožněno složit maturitu. Také jeho studia medicíny byla pozdržena 26měsíčním intermezem vojenské služby v jednotkách PTP (Pomocné technické prapory, vojenské tábory nucených prací), k nimž byl náhle bezodkladně povolán 1. října 1951.

Na otázku „Co nasměrovalo medika Mračka k neurochirurgii?“ profesor Mraček vzpomíná: „Na podzim roku 1949, v prvním semestru, jsme se scházeli ve spolku mediků, kde se nám staří medicí posmívali, že na nás už žádný atraktivní obor medicíny nezbude. Většina z nich se totiž zajímala o chirurgii, internu nebo gynekologii, proto jsem se rozhodl tyto „velké“ obory ze svého životního plánu škrtnout. Za mého fiškusování na neurologické klinice však zásadně ovlivnil můj odborný vývoj profesor Piřha svojí výzvou, že neurochirurg, as. MUDr. Quido Ledinský, který nastoupil v Plzni v roce 1956, hledá šikovného medika se zájmem o obor. Začal jsem tedy v pátém ročníku po krátké neurologické propedeutice fiškusovat na neurochirurgii.“

Po ukončení studia lékařské fakulty v roce 1957 začal MUDr. Zdeněk Mraček pracovat na neurochirurgickém ordi-

nariátu chirurgické kliniky v Plzni pod vedením ordináře asistenta MUDr. Quida Ledinského, žáka královéhradecké neurochirurgické školy profesora Rudolfa Petra, a zjistil, jak mu optimálně vyhovuje kombinace intelektuální fáze, neurologická diagnostika s navazující fází manuální, neurochirurgickou operací.

V roce 1964 nemohl odolat pozvání profesora Zdeňka Kunce a přestoupil na neurochirurgickou kliniku v Ústřední vojenské nemocnici v Praze a tam později složil atestaci z neurochirurgie.

V září roku 1966 se MUDr. Zdeněk Mraček vrátil zpět do Plzně na uvolněné místo ordináře neurochirurga. Vyzbrojen znalostmi Kuncovy a Petrovy školy (sám se považuje za křížence – „bastarda“ obou škol), houževnatostí a nesmírnou pracovitostí, zasvětil svůj život neurochirurgii. Brzy vynikl jako skvělý diagnostik, brilantní operátor a novátor, který zavedl a prosazoval nové postupy v léčbě kraniocerebrálních poranění, akutní léčbě cévních onemocnění mozku a v léčbě neztížitelné bolesti. V 70. letech zdůrazňoval aktivní urgentní přístup při diagnostice a léčbě pacientů s cévními mozkovými lézemi a doporučoval akutní provádění angiografií. Vžitou představou, že součástí cévní mozkové příhody je i výskyt dekubitů, bořil tezi, že „sklon k dekubitům nemá nemocný, ale ošetřující personál“. Byl průkopníkem urgentní a intenzivní péče o neurochirurgické pacienty a speciálně o pacienty s cévní mozkovou příhodou, která je v nové diagnostické a terapeutické dimenzi plně uplatňována až v posledním desetiletí.

Mračkův odborný zájem byl široký. Rozpracoval kupříkladu Kuncovu modifikaci Sjöquistovy trigeminální traktotomie na třetířádkový výkon na oblongatě pod obexem IV. komory u pacientů s neuralgií trigeminu a rozšířil ji o traktotomii glossofaryngeálního traktu a protětí senzitivních krčních kořenů u pacientů s neztížitelnou bolestí při malignitách obličejové a krku. Prioritně zavedl extradurální subtemporální přístup k procesům destruuujícím apex pyramidy. Věnoval se též chirurgii páteře a míchy v celém rozsahu. Propagoval a první publikoval práci o dekompresivní laminectomii při stenózách bederní

páteře, prioritně u nás operoval stenózu kanálu páteřního u chondrodystrofických trpaslíků. Popsal klinické příznaky a angiografický obraz nemoci Moya-Moya. Zájem o řešení diagnostických složitostí projevilo publikováním početné sestavy nemocných s abdominální symptomatikou jako klamným projevem mozkového nádoru či páteřní expanze. Neurochirurgické diagnostiky se týkají i práce angiografické, ventrikulografické, ageneze septa pellucida i sdělení o trakčních lézích brachiálního a lumbosakrálního plexu. K léčbě maligních tumorů mozku u řady pacientů použil chirurgickou redukci nádorové tkáně s následným podáváním chemoterapeutik kontinuální přetlakovou infuzí do krkavice.

Významnou oblastí zájmu byla diagnostika a léčba vývojových vad centrálního nervového systému, dětského hydrocefalu, novorozeneckých hygromů. Jako první u nás diagnostikoval a operoval dětské pacienty s Dandy-Walkerovým syndromem, publikoval soubor pacientů s aneuryzmatem vena magna Galeni...

Protože výčet publikační činnosti by mohl dále široce pokračovat, připomenu závěrem jen práci o spontánním epidurálním krvácení v páteřním kanálu v ZBL. NEUROCHIR roku 1980 a bohatě obrazově dokumentovanou práci o epidurálních krváceních v zadní jámě lebeční z roku 1999.

A které ze svých odborných prací si profesor Mraček cení nejvíce?

Jsou to zvláště práce z oblasti neurotraumatologie. V monografii věnované frontobazálnímu poraněním popsal klinickou trias: poranění spodiny lebeční, slepotu a poranění intrakraniálního úseku krkavice. Popsal též unikátní operační nálezy poranění chiazmatu stopkou hypofýzy při frontobazálních poraněních.

V roce 1970 publikoval prioritní práci o zástavě krevní cirkulace v mozku při akutní nitrolebeční hypertenzi. V roce 1979 objasnil hranici zachování míšních funkcí od úrovně krčních segmentů při rozvoji klinické smrti mozku v práci o funkční cerebromedulární disociaci při mozkové smrti. Stal se prioritně propagátorem užití rozsáhlé dekompresivní kraniotomie v léčení těžké nitrolebeční hypertenze způsobené edémem mozku při závažných úrazových, cévních, zánětlivých a nádorových onemocněních mozku.

Prof. Mraček publikoval 180 prací (z toho 35 v zahraničí), napsal dvě monografie reflektující obrovskou zkušenost na poli neurotraumatologie (Frontobazální poranění, Kraniocerebrální poranění). V pracích se objevilo i několik priorit i mezinárodního významu.

Byl známým aktivním a provokativním diskutérem na odborných shromážděních všech úrovní a uznávaným odborníkem v oboru neurochirurgie u nás i za hranicemi.

Doma i v zahraničí přednesl 520 odborných přednášek.

O mezinárodním ohlasu jeho práce svědčí fakt, že byl poctěn udělením čestného členství skandinávské neurochirurgické společnosti a italské neurochirurgické společnosti. Stal se členem a lektorem ESPN (European Society for Pediatric Neurosurgery) a členem Evropské a Světové neurochirurgické společnosti.

Celoživotní negativní a konfliktní vztah ke komunistickému režimu byl na překážku získání akademických hodností a dlouho bránil i proměně neurochirurgického ordinariátu v rámci chirurgické kliniky v samostatné neurochirurgické oddělení. K této změně došlo až v lednu roku 1983. Přesto profesor Mraček neúnavně

předával své bohaté odborné a životní zkušenosti studentům Lékařské fakulty UK v Plzni a také mladým lékařům a adeptům neurochirurgie.

Co bylo tím hlavním motorem ženuícím primáře Zdeňka Mračka k takovému hektickému výkonu i za nepřízně okolí a bez významnější podpory a ocenění ze strany vedení fakultní nemocnice a plzeňské lékařské fakulty?

Sám říká, že měl tři motivy k intenzivní aktivitě:

1. Neurochirurgie nebyla dlouhodobě uznávána jako samostatný obor a bylo třeba dokázat, že se jedná o obor dostatečně široký a závažný, vyžadující soustředěnou pozornost specialisty a zasluhující svou svébytností.
2. Snaha o vymanění neurochirurgického ordinariátu z organizačního područí chirurgické kliniky.
3. Vybudování dobré pověsti pracoviště a získání osobní prestiže.

Teprve po převratu v roce 1989 byla i na domácí půdě oceněna jak dosažitelná rozsáhlá vědecká a klinická práce prim. MUDr. Zdeňka Mračka, tak i jeho morální kvality a bezúhonnost. V roce 1990 byl zvolen primátorem města Plzně na čtyřleté funkční období. V rámci rehabilitací byl 1. června 1990 jmenován docentem a 1. června 1992 po habilitaci získal titul profesora Karlovy univerzity pro obor neurochirurgie.

V letech 1990–1994 byl profesor MUDr. Zdeněk Mraček prezidentem Československé a České neurochirurgické společnosti. Od roku 1997 byl řadu let členem redakční rady časopisu Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie. V roce 1990 byl oceněn čestným členstvím Československé neurochirurgické společnosti a v roce 2007 byl poctěn čestným členstvím České neurochirurgické společnosti.

Za významný vědecký přínos v oblasti neurochirurgie a mimořádné působení ve funkci primátora města Plzně v letech 1990–1994 bylo profesorovi Zdeňku Mračkovi dne 27. 10. 2008 uděleno čestné občanství města Plzně.

Tato ocenění a uznání jsou logickým vyvrcholením mnohaleté usilovné klinické a pedagogické práce a politické aktivity profesora Zdeňka Mračka.

Profesora Mračka lze bez nadsázky označit za zakladatele plzeňské neurochirurgické školy, která získala dobré jméno nejen v České republice. Neurochirurgické oddělení plzeňské fakultní nemocnice vedl do roku 1995, tedy plných 29 let. Studenty lékařské fakulty seznamoval s oborem neurochirurgie jako ordinář od roku 1966 až do roku 2003. V 74 letech ukončil své zdravotnické a školské aktivity.

Celoživotní dílo a působení profesora MUDr. Zdeňka Mračka, jeho nekompromisní postoje, osobitý projev a diskutérská aktivita, životní síla a optimizmus zanechaly hlubokou stopu ve vědomí jeho kolegů neurochirurgů, neurologů, otolaryngologů, oftalmologů, stomatologů, chirurgů i pediatrů, s nimiž úzce spolupracoval.

Jubilant dosud udržuje kontakt s plzeňskou neurochirurgií, mimo jiné i prostřednictvím svého syna Jana, který jde cílevědomě ve šlépějích svého otce.

Profesor Mraček má dnes již více času. Užívá ho po svém – ve své bohaté knihovně, jejíž rozsah s láskou rozhojňoval celý život. Má čas na zamyšlení nad během života a zaznamenávání některých jeho úseků ve svých dlouho a nesměle připravovaných pamětech, o jejichž sepsání byl opakovaně žádán. Neztratil se ani ze společenského života a nadále se účastní některých aktivit plzeňské radnice.

Rád si také vychutnává klid uprostřed přírody na chalupě v Mitrovicích, kterou obývá v letních měsících se svými nejbližšími či často a rád jen ve společnosti psa Maxe.

Vážený pane profesore,
přejeme Vám mnoho síly, radosti a spokojenosti do dalších let.

1. 3. 2010

*MUDr. Milan Choc, CSc. a kolektiv
Neurochirurgického oddělení FN Plzeň*